

Loạn thần và ma túy

ThS. BS. Nguyễn Song Chí Trung

Đại học Y Dược TP.HCM

Mục tiêu

1. Mô tả các triệu chứng loạn thần
2. Nêu các nguyên nhân của loạn thần
3. Nêu tên các chất có thể gây ra loạn thần

Các triệu chứng loạn thần:

- Ảo giác
- Hoang tưởng
- Ngôn ngữ vô tổ chức
- Hành vi vô tổ chức

Ảo giác

- Ảo giác: tri giác **như thật** về một sự vật **không tồn tại** trong thực tế
- Ảo thanh: nghe tiếng nói bên tai, trong đầu, nội dung bình phẩm, nói xấu, mệnh lệnh
- Ảo thị: thấy ma quỷ, thần tiên hiện hình
- Ảo xúc: cảm thấy có con gì bò dưới da

Hoang tưởng

- **Suy nghĩ, niềm tin, phán đoán:**
 - Không phù hợp thực tế
 - BN tin chắc là đúng
 - Đưa ra lí lẽ kì lạ, thiếu logic để giải thích, bảo vệ.
- Nội dung hoang tưởng: liên hệ, bị hại, tự cao

Ngôn ngữ vô tổ chức

- Thiếu liên quan, lạc đề:
 - Trả lời không vào câu hỏi
 - Ý tưởng rời rạc, lạc hướng trọng tâm
- Nội dung hổng lổn
- Sáng tạo ngôn ngữ

Hành vi vô tổ chức

- Hành vi kì lạ, không phù hợp hoàn cảnh, thực tế, không có lí do hoặc lí do kì lạ
- Hành vi căng trương lực
- Hành vi kích động, mất kiểm soát
- Có thể gây nguy hiểm cho bản thân và người khác

Đặc điểm loạn thần

- Mất khả năng nắm bắt, liên hệ thực tế
- Không nhận thức được tình trạng bệnh lí, nên phủ nhận bệnh
- Xảy ra trên một BN có **ý thức** bình thường.

Nghĩa là, nếu BN có rối loạn ý thức (vd: sảng) thì không chẩn đoán loạn thần.

Nguyên nhân loạn thần

1. Bệnh thực thể:

- Hệ thần kinh: viêm não, động kinh, u não, Parkinson, Alzheimer
- Nội tiết: cường giáp hoặc nhược giáp
- Hệ thống: lupus

• Do thuốc/chất/ma túy:

- Ma túy đá, thuốc lắc, cần sa, rượu
- Corticoid

1. Bệnh tâm thần nguyên phát:

- Loạn thần cấp, tâm thần phân liệt
- RL khí sắc, RL dạng phân liệt
- RL hoang tưởng

Khám triệu chứng loạn thần

- Có hiện tượng gì lạ trong đầu không?
- Ảo giác:
 - Có nghe âm thanh, tiếng nói gì lạ không?
 - Có nghe âm thanh nào đó không có thật?
 - Có nghe âm thanh mà người khác không nghe được?
 - Tương tự với các giác quan khác (nhìn hình ảnh, ngửi mùi, nếm vị, cảm giác có gì trên da...)

Khám triệu chứng loạn thần

- Hoang tưởng:
 - Có suy nghĩ gì lạ không?
 - Có cảm giác bị ai theo dõi, ám hại không?
 - Có nghi ngờ ai có ý xấu với mình không?
- Hành vi kì lạ:
 - Có hành vi gì lạ không?
 - Có hành vi không kiểm soát được không?
 - Có hành vi thực hiện không lí do?

Xử trí

- Xác định nguyên nhân
- Cấp cứu: khi BN kích động, có hành vi nguy hiểm
 - Bảo đảm môi trường an toàn cho BN và người xung quanh
 - Cố định BN?
 - Thuốc chống loạn thần: ưu tiên thuốc thế hệ mới (olanzapine, risperidone), nếu không thì có thể sử dụng thuốc CLT cổ điển (haloperidol, chlorpromazine).
 - Benzodiazepine

Loạn thần do ma túy

Các chất có thể gây triệu chứng giống tâm thần phân liệt:

- Cần sa, cỏ Mỹ
- LSD
- Ketamine
- Methamphetamine, thuốc lắc

Hiện tượng nhạỵ cảm hóa

- Càng sử dụng chất, biểu hiện càng dễ xảy ra ở liều thấp và càng kéo dài
- Ngược với dung nạp
- Khi mới sử dụng ATS: loạn thần khi dùng liều cao, thời gian ngắn (mau tự hết).
- Khi sử dụng ATS lâu dài, liều cao: loạn thần ngay cả với liều thấp và kéo dài dai dẳng.

Điều trị loạn thần do ma túy

- Thuốc chống loạn thần
- Theo dõi diễn tiến của triệu chứng loạn thần để xác định có cần điều trị mạn tính hay không.
- Loạn thần do ma túy: sau 1 thời gian cai chất sẽ giảm bớt rồi hết, khi đó có thể giảm liều thuốc rồi ngưng.
- Nếu loạn thần không thuyên giảm hết: xem xét nguyên nhân khác, có thể cần điều trị lâu dài

Tóm lại

- Loạn thần bao gồm các triệu chứng: ảo giác, hoang tưởng, hành vi vô tổ chức và ngôn ngữ vô tổ chức
- Nhiều chất ma túy có thể gây ra loạn thần
- Xem xét điều trị bằng thuốc chống loạn thần và thuốc an thần kinh
- Xem xét thời gian điều trị tùy diễn tiến triệu chứng.